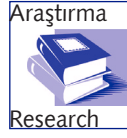

Sağlık Sektöründe Çalışan 65 Farklı Meslek Grubunun "Temel İş Sağlığı ve Güvenliği" Konusunda Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi

The Assessment of the Knowledge Levels of 65 Different Occupational Groups Working in the Health Sector on "Basic Occupational Health and Safety"

Alpay Tuncar¹, Hayri Canbaz²

DOI: 10.17942/sted.1115692

Geliş/Received : 12.05.2022
Kabul/ Accepted : 08.12.2022

Özet

Giriş: Hem sağlık hizmet sunucusu hem de çalışma ortamı olan sağlık kurumlarında İş Sağlığı ve Güvenliği yüksek riskleri nedeniyle önemlidir. Çalışmamızdaki amaç, sağlık sektöründe çalışanların 'Temel İş Sağlığı ve Güvenliği' konusunda bilgilerini araştırmak ve bu konuda yapılan eğitimin bilgi birikimlerine ne kadar etkili olduğunu incelemektir.

Metod: 01.06.2020 ve 01.12.2020 tarihleri arasında devlet hastanesinde, öncesinde Temel İş Sağlığı ve Güvenliği eğitimi almamış 65 farklı meslek grubundan oluşan sağlık sektörü çalışanlarına verilen Temel İş Sağlığı ve Güvenliği eğitimi, güncel kaynaklarla hazırlanan 10 soru/100 puanlık eğitim öncesi ve sonrası test ile değerlendirilmiştir. 7 soru/70 puan başarılı kabul edilmiştir. Verilerin yüzdesel değişimleri tablolama programı ile istatistiksel formüller üzerinden hesaplanmıştır.

Bulgular: Çalışmaya 65 farklı meslek grubundan, 392'si erkek ve 315'i kadın, 203'i hemşire, 82'i temizlik personeli, 69'u ebe, 53'ü hekim olmak üzere toplam 707 çalışan katılmıştır. Ön-test sonuçlarında 70 puan altında kalanların sayısı 391, 0 alanların sayısı 77, 100 alanların sayısı 5'tir. Son test sonuçlarında puan ortalaması 80,2, başarısız olan çalışan sayısı 0 olup ortalama doğru cevap verilen soru sayısı 8,0, yanlış soru sayısı 1,9 ve boş soru sayısı 0,0 olarak saptanmıştır. Mesleklere göre en yüksek ortalama puan; ön-test sonuçlarında sağlık teknikerlerinde, son-test sonuçlarında ise hekimlerde olmuştur.

Sonuç: Sağlık sektörü çalışanlarının İSG bilgilerinin yetersiz olduğu ancak verilen eğitimlerle bu sorunun aşılacağı görülmüştür. Tüm çalışanların dahil edildiği eğitimler ile İSG konusundaki risklerin azaltılması, hem çalışanlara hem de hastane ortamında sağlık hizmetinin sürdürülebilirliğine önemli katkılar sağlayacaktır.

Anahtar sözcükler: Temel iş sağlığı ve güvenliği, Eğitim, Hastane çalışanları

Abstract

Introduction: Occupational Health and Safety is important because of its high risks in health institutions that are both health service providers and working environments. The aim of our study is to investigate the knowledge of the employees in the health sector about 'Basic Occupational Health and Safety' and to examine how effective the training on this subject is on their knowledge.

Method: In the state hospital between 01.06.2020 and 01.12.2020, Basic Occupational Health and Safety training given to health sector employees consisting of 65 different occupational groups who did not receive Basic Occupational Health and Safety training before, was evaluated with a 10-question/100-point pre- and post-training test prepared with current resources. 7 questions/70 points were considered successful. Percentage changes of the data were calculated using a spreadsheet program using statistical formulas.

Results: A total of 707 employees, including 392 men and 315 women, 203 nurses, 82 cleaning staff, 69 midwives and 53 physicians, from 65 different occupational groups participated in the study. The number of those who got under 70 points in the pre-test results is 391, the number of those who received 0 is 77, the number of those who received 100 is 5. In the post-test results, the average score was 80.2, the number of unsuccessful employees was 0, the average number of questions with correct answers was 8.0, the number of wrong questions was 1.9 and the number of blanks was 0.0. The highest average score according to occupations; pre-test results were in health technicians, and post-test results were in physicians.

Conclusion: It has been observed that the occupational health and safety information of the health sector employees is insufficient, but this problem can be overcome with the training provided. Reducing the risks on OHS with the trainings in which all employees are included will make significant contributions to both the employees and the sustainability of the health service in the hospital environment.

Key words: Basic occupational health and safety, Education, Hospital employees

¹ Uzm. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Etlik Şehir Hastanesi, Acil Tıp AD (Orcid no: 0000-0002-3889-819X)

² Uzm. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Yenimahalle Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Acil Servis (Orcid no: 0000-0001-6989-7854)

Giriş

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), İş Sağlığını; "Tüm mesleklerde çalışanların bedensel, ruhsal ve sosyal yönden iyilik hallerinin en üstün düzeyde tutulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi çalışmalarıdır" şeklinde tanımlamıştır (1). Bir başka tanımda ise işyerlerinde, işlerin yürütülmesi sırasında oluşan, sağlığa zararlı durumlardan korunmak, sağlıklı ve güvenli bir iş ortamı oluşturmak amacı ile yapılan sistemli ve bilimsel çalışmalar ile tedbirler dizisidir" şeklinde ifade edilmiştir (2).

Günümüz şartlarında sürekli gelişen teknoloji ile birlikte çalışma şartlarında olumlu gelişmeler görülmüşse de sanayileşmeyle birlikte ağır ve tehlikeli iş kollarının artışı ile olumsuz çalışma koşulları da bir o kadar artmış ve çalışanların sağlık ve güvenliklerini tehdit eder boyuta ulaşmıştır. Uzun yıllardır iş sağlığı ve güvenliği (İSG) alanında çeşitli uygulamaların gerçekleştirildiği, bu uygulamaların ülkelere ve sektörler göre farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür. Sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışmak, her çalışanın sahip olması gereken insani bir hak olup, işletmelerin bu konuda belirlenmiş yasalara uyması gerekmektedir (3).

Son yıllarda iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının giderek önem kazandığı sağlık sektöründe; iş kazalarını, meslek hastalıklarını, işe bağlı sağlık sorunlarını ve istenmeyen durumları ortadan kaldırmak amacıyla çeşitli çözümler geliştirildiği görülmektedir. Tüm bunların yanında çalışanların mevcut sağlık durumlarının iyileştirilmesi için gerekli adımların atılması, iş sağlığı ve güvenliğini öne çıkaran bir anlayış ve bilincin oluşturulması da gerekmektedir (4).

Sağlık hizmetinin verildiği birimlerde çalışanların içinde hekimler, diş tabipleri, eczacılar, hemşireler, ebeler, hizmetliler, teknikerler, güvenlik görevlileri, mühendisler, işletmeciler, temizlik ve bakım işçileri, sosyal hizmet uzmanları, sağlık memurları, diyet ve beslenme uzmanları, şoförler gibi çok sayıda meslek grubu faaliyet göstermektedir. Sağlık sektöründe faaliyet gösteren kurumlarda çalışanların sayısı, çalışma koşulları, ülke genelindeki dağılımları gibi faktörler, sağlık hizmetlerinin etkinliğini ve verimliliğini etkileyebilmektedir.

Dünyada ve ülkemizde sağlık çalışanlarının

çok sorun ile karşı karşıya kaldığını söylemek mümkündür. Bu sorunlardan biri sağlık çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yaşadığı sorunlardır. Sağlık sektörü ülkemizde iş kazaları açısından riskli bir alandır. İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin tehlike sınıfları listesi tebliğ uyarınca sağlık kurumlarının iş kazaları ve meslek hastalıkları açısından en riskli gruba dahil olması sebebiyle sağlık kurumlarında iş sağlığı ve güvenliğinin önemi ön plana çıkmaktadır (5). Bu yüzden hastanelerde meydana gelen iş kazalarını ve meslek hastalıklarını en aza indirebilmek ve dolayısıyla iş güvenliğinin sürekliliğini sağlayabilmek amacıyla öncelikle sağlık çalışanlarının iş kazaları, iş sağlığı ve güvenliği hakkında gerekli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir (6-7).

Çalışmamızdaki amaç, sağlık sektöründe çalışanların 'Temel İş Sağlığı ve Güvenliği' konusunda bilgilerini araştırmak ve bu konuda yapılan eğitimin bilgi birikimlerine ne kadar etkili olduğunu incelemektir.

Gereç ve Yöntem

Çalışmamız, sağlık sektöründe çalışan personellerin İSG konusunda bilgi düzeylerini değerlendirmek amacıyla yapılan retrospektif, girişimsel olmayan tanımlayıcı nitelikte bir çalışmadır. Çalışmaya daha önce Temel İş Sağlığı ve Güvenliği eğitimi almamış, 18 yaş ve üzeri kadın ve erkek çalışanlar dahil edilmiştir.

Araştırma, 01.06.2020 ve 01.12.2020 tarihleri arasında Mardin ilindeki bir devlet hastanesinde çalışan uzman hekim, pratisyen hekim, hemşire, ebe, sağlık memuru, anestezi teknikeri, hizmetli, laboratuvar teknisyeni, veri giriş personeli, bilgi işlem personeli ve hasta karşılama personelleri gibi 65 farklı meslek grubundan oluşan sağlık sektörü çalışanlarının katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma, belirtilen tarihler arasında hastanede görev yapan toplamda 1700 sağlık sektörü çalışanları üzerinde planlanmıştır. Bu süre zarfında 707 çalışan eğitime, ön-teste ve son-test olmak üzere sürecin tamamına katılarak çalışmaya dahil edilmiştir. 993 çalışanın büyük bir kısmı eğitime katılmamış, bir kısmı ön-teste bir kısmı da son-teste katılmadığı için çalışma dışında bırakılmıştır.

Çalışanlara güncel bilgi düzeyini ölçen 10 soru yöneltilmiştir. Her bir sorunun puansal değeri

10 olarak hesaplanmış ve tüm soruların doğru yapılması halinde 100 puan üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Uygulanan testte 70 puan ve üzeri alanlar ise başarılı kabul edilmiştir. Veriler tablolama programı üzerine kaydedilmiş ve yüzdesel değişimleri tablolama programı istatistiksel formülleri üzerinden hesaplanmıştır.

Girişimsel olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan 13/04/2022 tarih ve E2-22-1659 karar numarası ile onay alındıktan sonra çalışmaya başlanmıştır. Çalışmamız 1964 Helsinki Bildirgesi'nin ve sonraki değişikliklerinin etik standartlarına uygun bir şekilde yürütülmüştür.

Bulgular

Çalışmaya sağlık sektöründe çalışan, 65 farklı meslek grubundan oluşan çalışanlar katılmıştır. Çalışmaya 392'si erkek, 315'i kadın toplam 707 çalışan katılmıştır. Çalışanların büyük çoğunluğunu 13 farklı meslek gurubundan 617 kişi oluşturmaktadır. 203 kişi ile hemşireler, 82 kişi ile temizlik personelleri, 69 kişi ile ebeler, 53 kişi ile hekimler, 37 kişi ile bilgi işlem memurları, 32 güvenlik, 29 sağlık teknisyeni, 28 laboratuvar teknisyeni, 21 hizmetli, 20 sağlık memuru, 17 anestezi teknikeri, 15 veri giriş personeli, 11 hasta karşılama ve diğer 52 meslek grubundan da 90 kişi ile çalışma tamamlanmıştır (Tablo 1).

Çalışanlara yapılan ön-test sonuçlarına göre

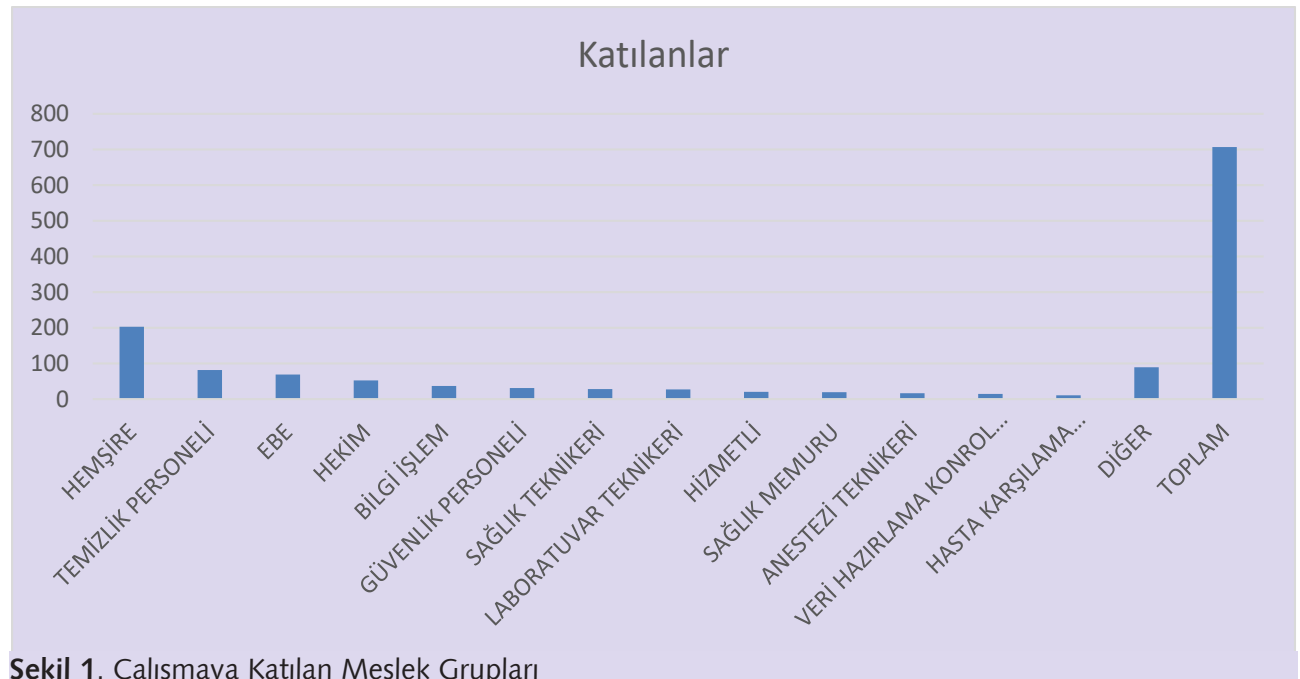
ortalama doğru sayısı 4,3, yanlış soru sayısı 5,7 olarak bulunmuştur. Ön-test sonuçlarına göre ortalama puan 43,7 olarak saptanmıştır.

Ön-test sonuçlarına göre 70 puan altında kalan ve başarısız kabul edilenlerin sayısı 391 olarak bulunmuştur. 316 kişi de 70 puan ve üzerinde olarak başarılı kabul edilmiştir. 77 kişi hiçbir soruya doğru yanıt veremeyerek 0 almışlardır. Tüm sorulara doğru cevap verip 100 alan kişi sayısı 5'tir (Tablo 2).

Eğitimler tamamlandıktan sonra yapılan son-test sonuçları değerlendirilmiştir. Son-test sonuçları incelendiğinde ortalama doğru cevap verilen soru sayısı 8,00, yanlış soru sayısı 1,9 ve boş sayısı 0,04 olarak saptanmıştır. Son-test ortalama puanı 80,2 olarak bulunmuştur. Son test sonuçlarına göre 70 puan altında kalan yani başarısız çalışan sayısı 0,0 olarak görülmüştür.

Son-testte erkek çalışanların puan ortalaması 80,3, kadın çalışanların ise 79,9 olarak bulunmuştur.

Mesleklere göre eğitim öncesi incelenen ön-test sonuçlarında ortalamanın 43,71 olduğu en yüksek ortalamanın sağlık teknikerlerinde, en düşük ortalamanın ise anestezi teknikerlerinde olduğu görülmüştür (Tablo 3).

Şekil 1. Çalışmaya Katılan Meslek Grupları

Tablo 2. Ön-test ve Son-test Değerlendirme Sonuçları

Test	Doğru Ort.	Yanlış Ort.	Puan Ort.	Başarılı Olanların sayısı/oranı	Başarısız Olanların sayısı/oranı	Tamamını Doğru Cevaplayanların sayısı/oranı	Tamamın Yanlış cevaplayanların sayısı/oranı
Ön-test	4,3	5,7	43,7	316 (%44,6)	391 (%55,4)	5 (%0,7)	77 (%10,9)
Son-test	8,0	1,9	80,2	707 (%100,0)	0	42 (%5,9)	0

Tablo 3. Çalışmaya Katılanların Sayısal Verileri ve Ön-test ve Son-test Puan Ortalamaları

Ünvan	Katılan	Ön-test Puan Ortalaması	Son-test Puan Ortalaması
Hemşire	203	45,8	80,1
Temizlik Personeli	82	39,8	79,7
Ebe	69	41,0	79,1
Hekim	53	45,4	83,6
Bilgi İşlem	37	37,8	77,5
Güvenlik Personeli	32	34,3	80,6
Sağlık Teknisyeni	29	51,7	79,3
Laboratuvar Teknisyeni	28	45,0	80,7
Hizmetli	21	45,2	82,8
Sağlık Memuru	20	41,0	83,5
Anestezi Teknisyeni	17	31,7	80,0
Veri Hazırlama Kontrol İşletmeni	15	39,3	80,4
Hasta Karşılama Yönlendirme	11	38,1	78,1
Diğer	90	44,9	80,0
Toplam	707	43,7	80,2

Mesleklere göre son-test puan ortalamaları incelendiğinde hekimler en yüksek puanı alan grup olmuştur, onları sağlık memurları, hizmetliler, laboratuvar teknisyenleri ve güvenlik personelleri takip etmiştir. Eğitim sonrası puan ortalamaları incelendiğinde eğitimi alanlar arasında en düşük puan ortalaması ile en yüksek puan ortalaması arasındaki fark sadece 6,06 puan çıkmıştır (Tablo 3).

Tartışma

Günümüzde çalışanların daha güvenli koşullarda çalışmalarını için, organizasyonlarda etkin güvenlik kültürünün varlığı gereklidir. Kurumların bu konuda gösterdikleri hassasiyet, sadece çalışanların sağlık durumlarında iyileşme yapmanın ötesinde, ülkenin genel sağlık durumunda de artışa neden olacaktır. Bu amaçla,

iş sağlığı ve güvenliği konusunun önem taşıdığı bir sektör olan sağlık sektöründeki kurumlarda da tüm çalışanlara iş sağlığı ve güvenliği konusunda sürekli eğitim verilerek çalışanların bilinçlendirilmeleri, bu konuda söz ve karar sahibi olmaları sağlanmalı, sağlık kurumlarında iş güvenliği kültürü oluşturulmalıdır (8).

Sağlık kurumlarında çalışanların İSG bilgi düzeyini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bir çalışmada, genel olarak hastane çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği algılarının belirlenen ortalamasının altında olduğu tespit edilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan kişilerin %44'ünün İSG bilgi düzeylerinin yüksek, %56'sının ise düşük olduğu tespit edilmiştir (9). Bizim çalışmamızda da benzer olarak eğitimler öncesi İSG konusunda bilgi düzeyleri incelendiğinde 707 çalışandan

316'sının (%44,6) bilgi düzeylerinin yüksek, 391 çalışanın (%55,4) bilgi düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.

Çalışmamızda eğitim öncesi yapılan testte puan ortalamaları meslekler arasında 31,7 ile 51,7 arasında değiştiği görülmüştür. Eğitim sonrası erkeklerin puan ortalamasının 80,3, kadınların ise 79,9 olduğu görülmüş ve İSG konusunda kadın-erkek çalışanlar arasında bilgi düzeylerinde anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Çalışmamızın sonuçlarını destekleyen bir çalışmada İSG konularında çalışanların buldukları meslek gruplarına ve departmanlara göre anlamlı bir farklılık gösterdiği; buna karşılık cinsiyetleri, yaş grupları, eğitim düzeyleri, toplam iş deneyimleri, kurumdaki iş deneyimlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (10). Bu da bize eğitim öncesi meslek gruplarında bilgi düzeylerindeki farklılığı gözler önüne sermiştir.

Çalışmamızda ön-test sonuçlarında en yüksek puan ortalamasına sahip meslek grubunun puan ortalamasının 51,7 olarak bulunmuştur. Bu sonuç İSG konusunda tüm meslek gruplarında bilgi düzeyinin başarılı kabul edilen 70 puanın altında olduğunu göstermiştir. Eğitim sonrasında ise bu puan ortalamaları 77,5 ile 83,56 arasında görülmüştür. Eğitim sonrası puan ortalamalarındaki artış ve meslekler arası var olan bilgi düzeylerindeki farkın azalması, eğitim önemini net bir şekilde ortaya koymuştur.

Çalışanlara verilen eğitimlerin neticesinde uygulanan test sonuçları incelendiğinde puan ortalamalarının 43,7'den 80,19'ye çıktığı, başarısız olanların oranının %55,4'ten sıfıra düştüğü görülmüş olup bunlar bize en temel eğitimlerin dahi İSG konusunda farkındalık ve bilgi düzeylerinde ciddi derecede artış olduğunu göstermiştir.

Sonuç

Araştırma sonucunda, sağlık sektörü çalışanlarının İSG bilgilerinin yetersiz olduğu ancak verilen eğitimlerle bu sorunun aşılacağı görülmüştür. İSG konusunda farkındalık oluşturarak iş sağlığının ve güvenlik düzeylerinin yükseltilebilmesi için tüm çalışanların dahil edildiği eğitimler verilmelidir. Bu eğitimler ile İSG konusundaki risklerin azaltılması, hem çalışanlara hem de hastane ortamında sağlık hizmetinin sürdürülebilirliğine önemli katkılar sağlayacaktır.

Sağlık kuruluşlarında İSG konusunda bilgi düzeylerinin artışı sağlamak amacıyla destekleyici eğitimlerin, oryantasyon programları geliştirilebilir, sağlık kuruluşlarının misyon, strateji ve hedeflerinde iş sağlığı ve güvenliği hususunun ön plana çıkarılması, bunların yazılı hale getirilerek çalışanlara iletilmesi, kontrol sistemlerinin geliştirilmesi, görsel malzemelerden yararlanılarak iş ortamının konuyu destekler hale getirilmesi önerilir.

İş sağlığı ve güvenliği konusunda önleyici, düzenleyici, caydırıcı disiplin uygulamalarına yer verilmesinin, denetim sıklığının artırılmasının ve verilecek eğitimler için zaman, bütçe ve insan kaynağının sağlanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

İletişim: Dr. Alpay Tuncar

E-Posta: dralpaytuncar@gmail.com

Kaynaklar

1. Akgün S. Sağlık sektöründe iş kazaları. Sağlık Akademisyenleri Dergisi, 2015;2(2), 67-75.
2. Çalış Boyacı A, Selim A. Assessment of occupational health and safety risks in a Turkish public hospital using a two-stage hesitant fuzzy linguistic approach. Environmental Science and Pollution Research, 2022;1-13.
3. Uzuntarla F, Kucukali S, Uzuntarla Y. An analysis on the relationship between safety awareness and safety behaviors of healthcare professionals, Ankara/ Turkey. J Occup Health. 2020 Jan;62(1):e12129.
4. Loeppke R and et al. Interaction of Health Care Worker Health and Safety and Patient Health and Safety in the US Health Care System: Recommendations From the 2016 Summit. J Occup Environ Med. 2017 Aug;59(8):803-813.
5. Flin R. Measuring safety culture in healthcare: A case for accurate diagnosis. Safety science, 2007;45(6), 653-667.
6. Özkan Ö, Emiroğlu ON. Hastane Sağlık Çalışanlarına Yönelik İşçi Sağlığı ve İşçi Güvenliği Hizmetleri, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2006:10 (3), 43-51.
7. Dokuzoğuz B. Sağlık çalışanlarının meslek riskleri ve kontrolü. Onuncu Ulusal İç Hastalıkları Kongresi, 2008;5-19.
8. Wilburn SQ, Eijkemans G. "Preventing needlestick injuries among healthcare workers: A WHO-ICN Collaboration". International Journal of Occupational and Environmental Health, 2007;10: 451-456.
9. Meydanlıoğlu AMA. Sağlık çalışanlarının sağlığı ve güvenliği. Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi, 2013;2(3), 192-199.
10. Bagnara, S. Tartaglia, R. "Patient safety: An old and a new issue", 2007, Theoretical Issues in Ergonomics Science, 8: 365-369.